



ДО ПРОБЛЕМИ ІНШОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ ТЕРМІНІВ

Верховець М.В.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, вул. Пушкінська, 79/2, тел. 707–63–60,
e-mail: verkhovetsmargo96@mail.ru*

Запозичена лексика є невід'ємним складником української літературної мови. Так само, і в науково-технічній термінології простежуємо функціонування значної кількості термінів іншомовного походження. Адже термінологія – це відкрита система, яка відображає міжнародний характер науки і техніки. Тому в будь-якій терміносистемі неможливо обійтись без іншомовних назв [1].

В українському термінознавстві існує дві тенденції щодо доцільності вживання термінів: одні термінологи вважають, що запозичення та інтернаціоналізми – необхідне й корисне надбання термінології, інші – що термінологія має бути витворена на національному ґрунті, тобто генетично українською.

Дослідники інтернаціоналізації терміносистем української мови аргументують свою позицію тим, що наука це міжмовна сфера, тому основа наукового стилю – термінологія – за своєю сутністю має бути інтернаціональна. Терміни відображають систему незалежних від конкретної мови наукових понять, дефініції термінів устанавлюються й суворо детермінуються терміносистемами, безвідносними до світогляду того чи іншого народу. Зростання кількості інтернаціоналізмів у сучасній мові науки і техніки відображає тенденції міжнародної співпраці, об'єднання зусиль учених і спеціалістів із метою високоефективного обміну досвідом [2].

Інші термінологи вважають, що термінологія хоч і є специфічним різновидом мови, проте вона є складовою частиною лексичного складу національної мови, з потужними внутрішніми словотворчими ресурсами, а кількість запозичень не дає взагалі підстав говорити про існування окремої метамови [2].

Запозичення може бути повним чи частковим. При повному запозичується як внутрішня, так і зовнішня форма терміна. При частковому зберігаються деякі фонетичні і граматичні особливості мови-продуцента.

Існують два шляхи термінологічних запозичень: прямий (безпосередньо з мови-продуцента) та непрямий (через посередництво інших мов) [3].

Важливим аргументом, що пояснює активне вживання термінів іншомовного походження в українській мові є те, що «базова термінологія будь-якої галузі науки за походженням давньогрецька або латинська. А свідоме уникнення запозичень у термінології неодмінно призведе до труднощів перекладу наукових праць іншими мовами й поступово спричинить замкнутість науки на себе. Але позичати варто лише те слово, яке вносить у певну галузь науки і техніки нове поняття і за умови, що цим терміном послуговуються науковці різних країн [4].

Таким чином, розглядаючи питання проблеми запозичення нових термінів з інших мов, слід з'ясувати причину цього явища.



По-перше, запозичуємо термін з іншої мови тоді, коли в національній мові немає (не було) відповідного денотату. Прикладами таких запозичених слів є такі слова, як «футбол» і «комп'ютер». Ці терміни були запозичені через відсутність таких предметів дійсності. Проте з часом вони увійшли в нашу мову й засвоїлись нею.

По-друге, в національних та іншомовних відповідниках є певні розрізнення у значенні, тому при запозиченні нових термінів слід уникати надлишковості, аби не обтяжувати мову іншомовними словами, синоніми яких вже існують. Наприклад, слова «оплески» і «аплодисменти» є синонімами, але розрізняються за сферою вживання: перше слово є більш характерним для побуту, а друге – для документів.

По-третє, запозичення відбувається тоді, коли слово в національній мові обростає багатьма конотаціями, тоді ми запозичуємо «чистий» термін для полегшення користування ним. Цей новий термін не переобтяжений національно-культурними особливостями його розуміння. Ось, слова «пристосування» й «адаптація» схожі за значенням, але перше має більш глибоку семантичну структуру, тому широко вживається в різних галузях і стилях мовлення; на відміну від другого, яке несе конкретний сигніфікат – пристосування до мінливих умов навколишнього середовища, і вживається переважно в біології.

Отже, уникнути запозичень у науково-технічній термінології, як і в літературній мові загалом неможливо, бо частина з них традиційно функціонує у різних терміносистемах і зрозумілі для більшості користувачів. Зважаючи на велику кількість українських відповідників, які пропонували у різні часи українські термінознавці, не варто їх одразу відкидати, бо вже існує термін іншомовного походження для номінації науково-технічного поняття. У тому разі, коли питомий термін має те саме значення, що й запозичений, його варто закріпити як єдиний нормативний варіант або як синонім поряд із терміном іншомовного походження. Якщо запропоновані паралельні назви, насправді, мають значні відмінності у значенні, їх варто вважати різними термінами. Національна технічна термінологія повинна увібрати в себе надбання певної науки (терміносистему), залишаючись національно самобутньою [5].

Список літератури

1. Мартиняк О. А. До проблеми запозичень в українській науково-технічній термінології / О. А. Мартиняк: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukrprac/movoznavtvo/2009/105-92-14.pdf>
2. Волошина Т. М. Проблеми аналізу кібернетичної термінології в контексті історії термінознавства / Т. М. Волошина // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика / відп. ред.: Л. І. Шевченко . – Київ : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2003. – Вип. 8. – С. 83-89.
3. Васенко Л. А. Фахова українська мова : навч. посіб. / Л. А. Власенко, В. В. Дубічинський, О. М. Кримець. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 270 с.
4. Рибак Т. Джерела збагачення національної наукової термінології / Т. Рибак, Н. Рибак, Я. Рибак // Проблеми української науково-технічної термінології : Тези 4-ої Міжнародної наукової конференції. – Львів : ДУ «Львівська політехніка», 1996. – С. 14-15.
5. Коваль М., Багдасар'ян Г. До проблеми формування української технічної термінології // Науково-технічне слово. – № 1 (93). – С. 75-78.